
Indledning

Sex til salg

AF KAREN SJØRUP OG MARLENE SPANGER

Hvad har prostitution med ligestilling at gøre? Umiddelbart er det jo indlysende: Så længe der er kvinder, som lever af at sælge deres seksualitet for penge til mænd, kan man ikke tale om ligestilling. Og hvis man faktisk kan registrere en voksende handel med kvinder til prostitution og en voksende sexturisme, hvor verdens fattige landes kvinder sælges eller sælger deres seksualitet til mænd fra de rige lande, kan man tværtimod tale om en voksende uligestilling.

Hvis denne trafik er forbundet med den større ligestilling i de rige lande, så kan man tale om, at den voksende ligestilling mellem kønnene i den rige verden måske er med til at skabe en voksende kønslig uligestilling på globalt plan. Men samtidig kan man også hævde, at denne uligestilling for den fattige verdens kvinder, i hvert fald mens de er unge, kan være en genvej til vestlig luksus ud af en ellers håbløs fattigdom.

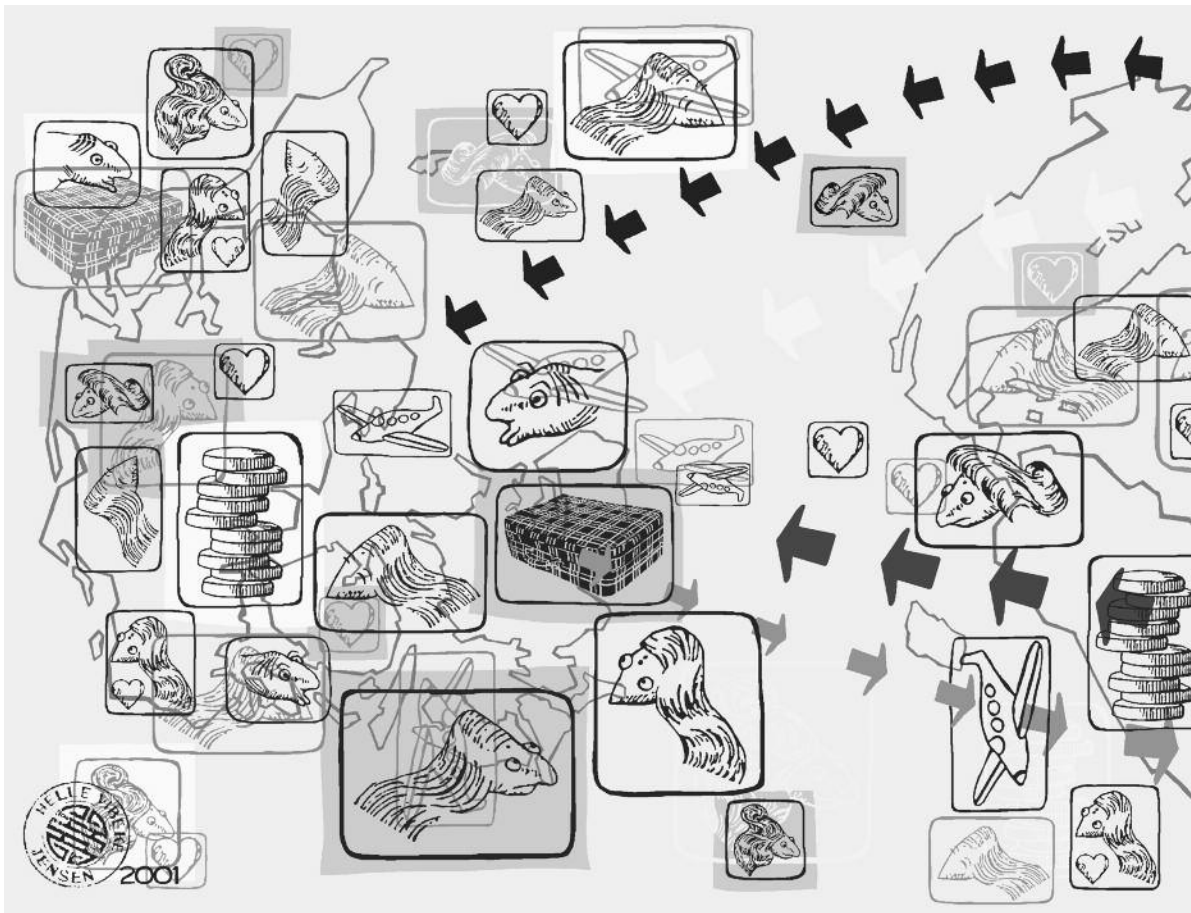
Og kynisk sagt har disse unge kvinder i

modsatning til deres ældre medsøstre og mandlige landsmænd noget af værdi at sælge, som de ikke har solgt en gang for alle, men som de i hvert fald i nogle år kan leve og rejse på. Som de sorte kvinder i Marlene Spangers materiale, der lever anonymt som prostituerede i København, Århus, Amsterdam og London på skift og prostituerer sig hvert sted, undgår myndighedernes interesse og sender penge hjem til de familiemedlemmer, som tager sig af deres børn i Afri-

ka. Eller som de thailandske kvinder i Mikkel Bang Fossums materiale, der rykker ind som kærester og turistførere for mandlige turister og langsomt begynder at bede dem om penge til deres gamle forældre, børns opvækst m.m.

Det kan være vanskeligt at overbevise kvinder fra de fattige lande om, at der er bedre alternativer til dette liv, så længe de rige landes udviklingsprogrammer ikke præsenterer relevante alternativer som f.eks.

Illustration af Helle Vibeke Jensen

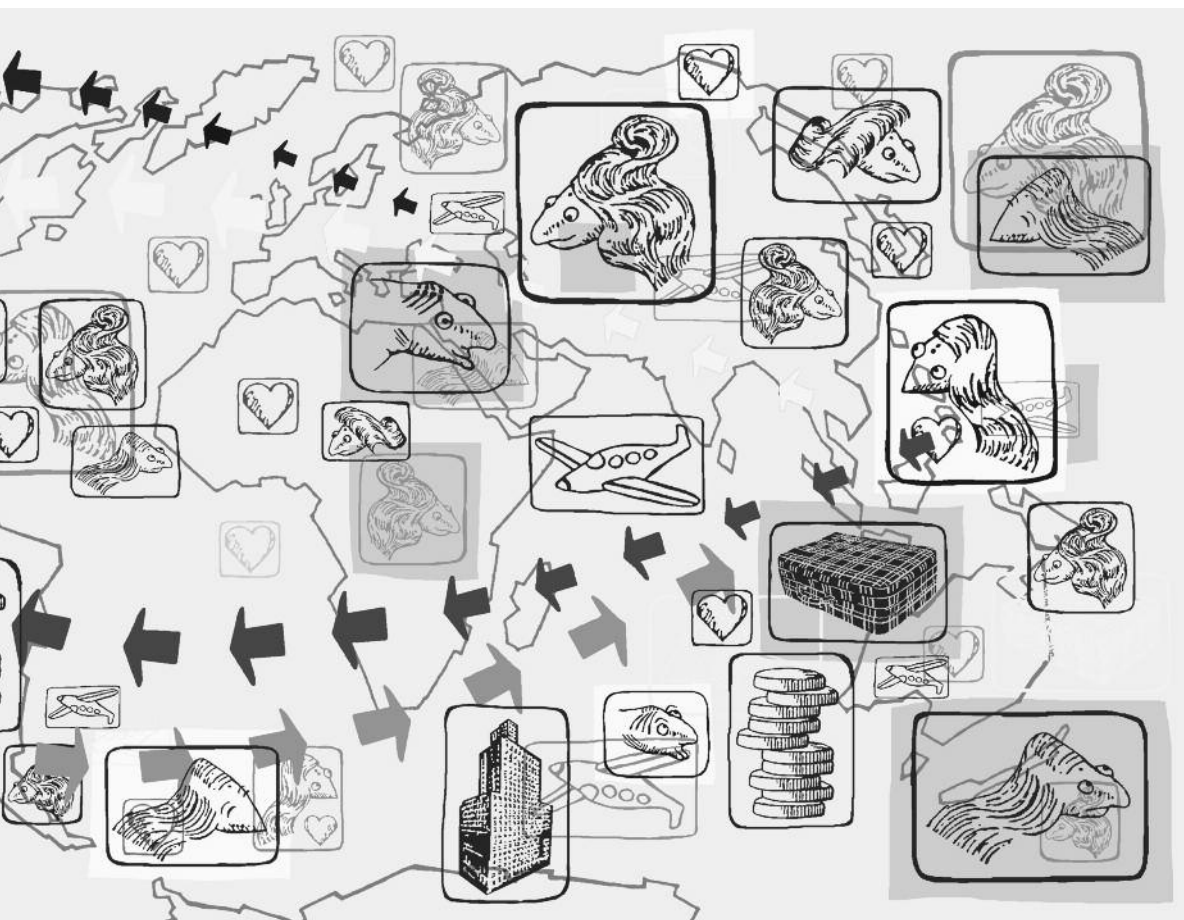

gratis uddannelse for kvinder i Thailand, de baltiske lande og Kosovo, og dermed giver dem et alternativt forsørgelsesgrundlag, i stedet for at ‘bordellisere’ dem.

Langt nemmere er det, hvis man kan bevise, at kvinder mod deres vilje er blevet handlet til prostitution og bragt her til landet. Men som politiaktionen mod bordeller med baltiske kvinder her i juni viste, kan dette være meget vanskeligt at bevise, især fordi disse kvinder uanset de formentlig i

de fleste tilfælde er blevet narret hertil, kender deres realistiske muligheder ved hjemkomsten.

I Danmark har det hidtil ikke været muligt at gøre prostitution og handel med kvinder til et tema i ligestillingspolitikken. Mens man i Norge og Sverige har kriminaliseret kunderne på forskellig vis og man i lande som Tyskland og Holland har etableret statsligt kontrolleret prostitution og der-

med arbejdsmarkedsmæssige ydelser for de prostituerede, så har man i Danmark bevarer en hverken eller politik, hvor prostitution i praksis er lovlig, men samtidig ikke tillader at den prostituerede får rettigheder som lønarbejder.

Når prostitution ikke er et tema i ligestillingspolitikken, så hænger dette formentlig bl.a. sammen med, at den heller ikke har været et særlig udbredt tema i kønsforskningen og i kvindebevægelsen. Og i det omfang prostitution har været et tema i forskningen, har der sjældent været et politisk perspektiv i denne forskning. Den danske forskning om kunderne til prostitution, sådan som den er forelagt i Paul Lyngbyes arbejde (2000), taler et sprog om en prostitution, som henvender sig til mænd, for hvem et tidligt forældretab eller adskillelse har sat sig som helt grundlæggende problemer med at knytte sig til et andet menneske. Og hvor altså prostitutionsforholdet for kunden udtrykker ønsket om et forhold så tæt som muligt på et normalt kærlighedsforhold. Paul Lyngbyes arbejde har således et politisk perspektiv, idet han argumenterer for at disse mænd faktisk repræsenterer et socialt problem, som der ikke findes et socialt hjælpearbejde for.

Det er klart at det er vanskeligt at se denne type mand som en magtfuld undertrykker, som udnytter kvinders seksualitet. Noget andet er så, når besøg hos prostituerede indgår som en del af et opbygning af et mandefællesskab, som en fælles underholdningsform for forretningsfolk, embedsmænd eller soldater på forretningsrejse eller mission i udlandet. Der er slet ikke forsket i denne form for prostitution her i landet endskønt der er mange beretninger, der kunne tyde på, at den ikke er helt så sjælden endda.

I diskussionen om FN-soldaters køb af sex på Balkan af kvinder, som er handlet til sex fra de fattige østeuropæiske lande er det blevet fremført, at det var bedre, at soldaterne købte sex fra prostituerede end at de gik ud og voldtog kvinder. Men et sådant

argument hviler grundlæggende på en konstruktion af mandens seksualitet, der forudsætter at mænd skal have seksuel udløsning regelmæssigt og også at denne skal gives af en kvinde. Set i en historisk sammenhæng, hvor seksuel afholdenhed bl.a. i klostervæsenet har været betragtet som en kilde til åndelig renhed og tankens klarhed, kan der sættes spørgsmålstegn ved denne essentielle forestilling om det mandlige.

For en kvinde er det svært ikke at betragte denne form for prostitution som et systematisk udtryk for undertrykkelse og marginalisering af kvinder. Hvis besøget på bordellet indeholder en form for 'male bonding' omkring det at være sammen om det farlige og forbudte, at være ulydige mod 'moderen, konen' og den indespærring af mandens seksualitet, som hun dermed repræsenterer, samtidig med at det effektivt ekskluderer og marginaliserer den kvindelige embedsmand, soldat eller forretningskvinde, som ellers anså sig som en del af fællesskabet.

Det er således ikke så lige til at politisere prostitution. Den mest radikale ligestillingspolitik på dette område ville naturligvis være at følge det svenske eksempel og forbyde køb af sex. En lidt mindre vidtgående strategi ville være at forbyde at embedsmænd, soldater eller udviklingsarbejdere køber sex, når de er ude på mission i statens tjeneste, således som man er ved at gøre i Norge med strategien 'business with trousers on'.

Man kunne naturligvis også følge det hollandske eksempel og legalisere og kontrollere prostitutionen og dermed også undgå en opbygning af mafialignende bagmandsorganisationer, således som man formentlig ser det her i Danmark i øjeblikket i forhold til baltiske kvinder. Men samtidig altså også bidrager til at opbygge Amsterdam til Europas hovedstad for sexturisme.

Dette temanummer *Sex til Salg* er blevet til i et samarbejde mellem *Kvinder, Køn og Forskning* og *Videnscenter for Ligestilling*.

Initiativet er et forsøg på at bringe kønsforskningen på banen i forhold til en aktuell politisk problematik. Ligesom det er et forsøg på at etablere en dialog mellem forskere, beslutningstagere og professionelle udøvere.

Med de forskellige bidrag i dette nummer af *Kvinder, Køn og Forskning* ønsker vi at introducere et udsnit af den spirende prostitutionsforskning i Danmark. Vi ønsker desuden at problematisere prostitutionsbegrebet som noget entydigt og universelt. Artiklerne viser alt i alt, at der er forskellige måder at kontekstualisere prostitution på i historisk, nationalt og globalt perspektiv.

PROSTITUTIONSSTUDIER INDENFOR KØNSFORSKNINGEN

På internationalt plan deler kvinde- og kønsforskere sig i to lejre med hensyn til, hvilke strategier der skal følges, når prostitution skal bekæmpes. Den ene forskningsposition, *den abolitionistiske*, er af den opfattelse, at alle prostituerede ved oplysning, uddannelse m.v. skal hjælpes ud af prostitution uanset, hvilken prostitutionsform der er tale om, og hvilke præmisser kvinder prostituerer sig på (Høigård og Finstad 1989 m.fl.). Den anden position, *den pragmatiske*, tager sit udspring i de prostitueredes bevægelse i 1970erne og 1980erne. Det er en forskningsposition, der medtænker *frivillighed* og *tvang* som vigtige forhold for kvinders prostitution, og som tager udgangspunkt i de prostitueredes rettigheder. Prostitution bør betragtes på linie med andet arbejde, da dette vil være en måde at sikre de prostitueredes arbejdsvilkår, så der ikke finder en udnyttelse sted fra kundernes og alfonseres side (Doezma 1998, Pheterson 1996). Endvidere antager tilhængere af den pragmatiske tilgang, at prostitution ikke i alle tilfælde bør afskaffes, fordi prostitution ikke nødvendigvis er nedværdigende for kvinden, hvis hun selv har indflydelse på sexhandelens præmisser. Man

kan sige, at forskere, der indtager denne position, forsker ud fra et aktør perspektiv; at der er tale om en *bottom-up* model, hvorimod forskere der indtager den anden forskningsposition, den abolitionistiske tilgang, arbejder ud fra en *top-down* model; ud fra et institutionelt perspektiv. Kontroversen mellem de to positioner viser, at der ikke gives enkle svar på spørgsmålene. Begge opfattelser kan, tiltrods for deres afstandtagen til prostitution, fortolkes som udtryk for det patriarkalske seksualitetssyn. Ifølge den pragmatiske tilgang opretholder den abolitionistiske tilgang skellet mellem den *faldne* og *ærbare* kvinde, når alle prostituerede bliver betragtet som ofre, og når der ikke bliver skelnet mellem om kvinderne af egen vilje har valgt eller er blevet tvunget ind i prostitution. Ifølge Doezema (1998) er det svært at argumentere for de prostitueredes rettigheder, hvis der forskes ud fra et forbudsperspektiv. På den anden side kan den opfattelse, at prostitution skal betragtes på lige fod med arbejde som sygeplejerske, lærer m.v., hurtigt komme til at negligere de potentielle undertrykkelses- og udnyttelses elementer som eksisterer indenfor prostitution. Forestillingen om at manden har et bestemt naturligt seksuelt behov, som kvinder ikke har, bliver desuden opretholdt.

De to overordnede forskningspositioner indenfor den internationale forskning kommer også til udtryk i nogle af lovgivningsmodellerne indenfor EU. I flere lande (også udenfor EU) er der tale om et tæt samarbejde mellem forskere og sociale bevægelser, der kæmper for de prostitueredes rettigheder. Således er der tale om en udveksling imellem forskning og politik. Netop de forskellige lovgivningsmodeller indenfor EU indkredser Daniela Danna i artiklen *Danish Abolitionism in Relation to Policy Models about Prostitution in the EU*. Med udgangspunkt i den danske lovgivning redegører hun for de forskellige europæiske prostitutionslovgivninger, samt de bagvedliggende prostitutionssyn. Selvom der er ta-

le om to forskningspositioner, der dominerer den internationale prostitutionsforskning, placerer mange forskere sig imellem disse to positioner.

Den historiske prostitutionsforskning viser, at de diskussioner om prostitution og *trafficking* som eksisterer i dag også har eksisteret tidligere.

I 1874 blev der vedtaget en prostitutionslov i Danmark som bestemte, at de prostituerede skulle under regelmæssig politi- og lægekontrol. Endvidere fik politiet bemyndigelse til at tvangsindskrive kvinder som *offentlige fruentimmere* (Rømer Christensen 1995, 44-45). Loven var et resultat af en stigende bekymring for de såkaldte 'utugtige' kvinders spredning af veneriske sygdomme. Udover, at prostitution blev betragtet som et sanitært og hygiejnisk problem, betragtede myndighederne også de prostituerede som et moralsk problem, der forstyrrede det offentlige rum. På den anden side blev prostitution anset for at være et universelt fænomen, der havde den funktion at tilfredsstille mandens naturlige behov. Et dilemma som politikerne løste ved at legalisere prostitution, og derved kunne kvinderne kontrolleres gennem restriktioner. Men hvem var de kvinder, der prostituerede sig? Under hvilke forhold levede de? Hvilken form for prostitution var der tale om? Og hvorfor prostituerede de sig? Ud fra disse spørgsmål giver Merete Bøge Pedersen i artiklen *Et socialhistorisk portræt af prostitutionen i København ca. 1874 til 1906* et signalement af disse forhold. I 1906 blev polititilsynet med de prostituerede ophævet ved lov. Denne udvikling var blandt andet et resultat af de kristelige bevægelsers og kvindebevægelsernes ivrige deltagelse under sædelighedsdiskussionerne i slutningen af 1800-tallet. Det var ikke kun på det nationale plan, men også på det internationale plan, at kvindebevægelserne agiterede for lighed mellem kønnene. I artiklen *Den hvide slavehandel. Bekæmpelsen af handel med kvinder 1900-1950* sætter Han-

ne Rimmen Nielsen fokus på, hvordan handlen med kvinder foregik på internationalt plan og hvordan den danske kvindebevægelse på organisatorisk plan arbejdede for en international regulering af området. Et initiativ der i begyndelsen af det 20. århundrede resulterede i, at det der dengang blev kaldt *den hvide slavehandel*, blev sat på det internationale samfunds dagsorden.

Flere nyere forskningsprojekter viser, at global prostitution optræder på forskellig vis i dag. I artiklen *-men sådan er min kæreste ikke... Om mandlige turisternes forhold til prostituerede kvinder i et thailandsk ferierejssemål* indkredser Mikkel Bang Fossum mandlige kunders opfattelse af deres forhold til de prostituerede. At prostitutionen finder sted på et feriested for primært (både kvindelige og mandlige) vesterlændinge, kan være med til at fremkalde forestillinger om det eksotiske, som slører relationerne. Med begrebet *open-ended* prostitution åbner Mikkel Bang Fossum op for den mulighed, at man i kredsen af prostitutionskunder kan skelne mellem mange forskellige kategorier og forskellige former for relationer mellem kunden og den prostituerede. Handler det om salg af sex eller om kærlighed? Det fremstår ikke altid lige klart for kunden.

Forskere og NGO'er, *Non Government Organisations*, peger på, at prostitution ikke er et lokalt eller nationalt fænomen, men i et stort omfang bliver betragtet som et globalt fænomen. Brussa (1997, 44) fastslår, at hovedvægten af kvindelige prostituerede i Holland, Tyskland, Østrig og Italien er migranter fra hovedsagelig de østeuropæiske og latinamerikanske lande, samt fra Nigeria, Ghana og Thailand. Her fungerer Tyskland og Frankrig som transitlande. Også i Danmark tyder det meget på, at antallet af kvindelige transnationale migranter er steget indenfor de sidste 10 år.¹

Marlene Spanger demonstrerer i sin artikel *Mellem anonymitet og synlighed. Om sorte kvinders transnationale prostitution i*

Danmark, hvordan mobilitet, forestillinger om den sorte kvindes seksualitet og et bestemt dansk prostitutionssyn spiller ind på sorte kvindelige migranternes prostitution i Danmark. Der er tale om en gruppe kvindelige migranter, der både overfor myndighederne og kunderne på forskellig vis fremstår som temmelig usynlige. Blandt andet er kvindernes prostitution betinget af deres mobilitet på et globalt plan.

En lidt anden synsvinkel findes i Anders Lisborgs artikel *Fra moderne slaver til modige entreprenører. Om prostitutionsrelateret migration fra Thailand til Danmark*. Her nuancerer Anders Lisborg myten om, at alle udenlandske prostituerede er tvunget ud i salg af seksuelle ydelser. På baggrund af feltarbejde i det thailandske prostitutionsmiljø i Danmark kommer han med eksempler på, hvordan disse kvinders prostitution på forskellig vis placerer sig indenfor spændingsfeltet frivillighed og tvang.

Temaredeaktører

Karen Sjørup

Direktør for Videncenter for Ligestilling

Marlene Spanger

cand. mag. i Historie og Internationale
Udviklingsstudier

NOTE

1. Specielt efter Murens fald i Tyskland er antallet af udenlandske prostituerede steget i Danmark (Kongstad 1998). Bekræftet af kriminalbetjent Erik Hauervig, den 11. Juni 2001 ved Videnscenter for Ligestilling og dagbladet Information's møde om *trafficking og prostitution*.

LITTERATUR

- Brussa, Licia (ed.) (1996, 1997): *TAMPEP. Transnational AIDS/STD prevention among migrant prostitutes in Europe / Project*.
- Christensen, Hilda Rømer: *Mellem Backfische og pene piger. Køn og kultur i KFUK 1883–1940*. Museum Tusulanums Forlag, København.
- Doezema, Jo (1998): "Forced to Choose. Beyond the Voluntary v. Forced Prostitution Dichotomy," in Kempadoo, Kamala & Jo Doezema (eds.) (1998): *Global Sex Workers. Rights, Resistance, and Redefinition*. Routledge, New York and London.
- Høigård, Cecilie og Finstad, Liv (1987): *Baggader: om prostitution, penge og kærlighed*, Hans Reitzels Forlag, København.
- Kongstad, Annalise (1998): Pro-centerets årsberetning, København.
- Lyngbye, Paul (2000): Når mænd betaler kvinder: om brug af prostitution. Roskilde Universitetsforlag, Roskilde.
- Pheterson, Gail (1996): *The Prostitution Prism*. Amsterdam University Press, Amsterdam.